

IZVAJANJE NOVEGA REPUBLIŠKEGA ZAKONA O ZAKONSKI ZVEZI IN DRUŽINSKIH RAZMERJIH

(Nadaljevanje in konec)

RAZMERJA MED STARŠI IN OTROCI

1. Ugotavljanje očetovstva in materinstva

Za očeta otroka, rojenega v zakonski zvezi ali v dobi 300 dni po prenehanju zakonske zveze, velja mož otrokove matere.

Za očeta otroka, ki ni rojen v zakonski zvezi, velja tisti, ki otroka prizna za svojega ali čigar očetovstvo se ugotovi s sodno odločbo.

Določbe o ugotavljanju očetovstva se primerno uporabljajo tudi pri ugotavljanju materinstva, kadar je to potrebno.

Glede pravne ureditve razmerij med starši in otroki se torej velja najprej zadržati pri določbah o ugotavljanju izvora otroka, predvsem pri ugotavljanju očetovstva zunaj zakona rojenih otrok, kajti izboljšanja pravnega položaja oziroma izenačitve položaja otrok, rojenih zunaj zakonske zveze, s položajem zakonskih otrok je lahko deležen le tisti otrok, čigar očetovstvo je ugotovljeno, oziroma priznано, kar pomeni, da moramo težiti za tem, da bo otrok z neugotovljenim očetom čimmanj. Upoštevati je treba, da mora biti spričo nizke moralne zavesti, pogostnih pojavov sebičnosti in neodgovornosti, ki se kažejo tudi v tem, da nekateri nezakonski očetje nočejo prostovoljno priznati otroka za svojega — poseben poudarek dan sodnemu ugotavljanju očetovstva.

Nova določba v zakonu je, da ima organ socialnega skrbstva posredovalno vlogo pri ugotavljanju očetovstva. Ko dobi občinska skupnost socialnega skrbstva od matičnega urada obvestilo o otrokovem rojstvu, pokliče mater, da izjavi, koga šteje za očeta. Če mati to pove, pokliče strokovna služba občinske skupnosti socialnega skrbstva navedenega moškega, da izjavi, ali je otrokov oče. Taka izjava velja za priznanje očetovstva. Če pa do priznanja ne pride, lahko otrok, ki ga zastopata mati ali skrbnik, toži na ugotovitev očetovstva (91. člen novega zakona).

Sam otrok pa lahko vložijo tožbo na ugotovitev očetovstva, ko postane polnoleten, vendar le, dokler ne dopolni 23. leto starosti. Po novem zakonu bo lahko priznal očetovstvo možiki, ki je star vsaj 15 let, če je razsoden (89. člen novega zakona).

Pravno domnevo, da je oče otroka, rojenega v zakonski zvezi ali 300 dni po prenehanju zakonske zveze, mož otrokove matere, lahko poleg materinega moža, matere in otroka spodbija po novem zakonu tudi tisti, ki misli, da je otrokov oče. Tožbo pa mora vložiti v enem letu od tedaj, ko je bilo očetovstvo vpisano v rojstno matično knjigo (99. člen novega zakona).

Materin mož mora vložiti tožbo za izpodbijanje očetovstva v enem letu od tedaj, ko je zvedel za okoliščine, ki zbuja sum, da otrok ni njegov, vendar najkasneje pet let po otrokovem rojstvu.

Mati pa lahko izpodbija, da je oče njenega otroka tisti, ki velja po novem zakonu za njegovega očeta. Tožbo mora vložiti v enem letu po otrokovem rojstvu.

Roki za izpodbijanje očetovstva, oziroma za vložitev tožbe so po novem zakonu nekoliko podaljšani predvsem zaradi spremenjenega načina življenja (zaradi migracij prebivalstva itd.).

Pri določbah o ugotavljanju očetovstva upošteva novi republiški zakon tudi možnost umetne osemenitve kot enega izmed načinov za svobodno odločanje o rojstvu otrok (233. člen ustave SRS).

Ugotavljanje očetovstva za otroka, spočetega z umetno osemenitvijo matere, ni dopustno (93. člen novega zakona).

Ker je po naši stavi pravica do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (233. člen ustave SRS) individualna človekova pravica in ne pravica parov oziroma zakoncev, moževu soglasje ne more predstavljati dodatnega pogoja za umetno inseminacijo. Na ženino zahtevo se inseminacija opravi, četudi mož ni dal soglasja zanj. Posledice takega ženinca ravnanja lahko povzročijo neurejene razmere in odnose med zakoncem, mož pa lahko zahteva razvezo zakonske zveze, če je zaradi tega postala zakonska zveza nevzdržna.

Izjavo o soglasju za inseminacijo pa bi lahko šteli za vnaprejšnjo odpoved spodbijanju očetovstva s strani materinega moža. Taka rešitev ne bi bila v nasprotju z ustavnimi načeli in principom svobodnega odločanja o rojstvu otrok, omogočila pa bi tudi stabilnost družinskih razmerij, kar je predvsem v otrokovem interesu. V novem zakonu je sedaj izrecno določeno, da se predpisi o ugotavljanju in spodbijanju očetovstva analogno uporabljajo tudi pri ugotavljanju in spodbijanju materinstva (95. in 101. člen novega zakona).

2. Pravice in dolžnosti staršev in otrok

Pravice in dolžnosti staršev in otrok, posebno roditeljske pravi-

vice, novi republiški zakon ni bistveno reformiral.

Novosti in spremembe so predvsem:

— starši, ki ne živijo skupaj z otrokom, imajo pravico imeti z njim osebne stike, razen če pristojni organ občinske skupnosti socialnega skrbstva glede na korist otroka ne določi drugače (106. člen novega zakona). Take določbe veljajo za otroke, rojene v zakonski zvezi, in za otroke, rojene zunaj zakonske zveze, če ne živijo skupaj s starši;

— roditelj, ki nima otroka pri sebi, odloča sporazumno z drugim roditeljem o vseh vprašanjih, ki bistveno vplivajo na otrokov bodoči razvoj (114. člen novega zakona), seveda če izpolnjuje svoje dolžnosti do otroka;

— mladoletnik, ki dopolni 15 let, lahko sam sklepa pravne posle, razen če gre za posle, ki bistveno vplivajo na njegovo življenje tudi po polnoletnosti, ali če zakon ne določa drugače. Za veljavnost takih poslov je potrebna odobritev staršev ali skrbnika; za tiste posle, ki jih tudi starši oziroma skrbnik ne smejo sami opravljati, pa je nujno potrebna odobritev pristojnega organa občinske skupnosti socialnega skrbstva (108. in 203. člen novega zakona);

— po novem republiškem zakonu lahko pridobi po odločbi sodišča popolno poslovno sposobnost tudi mladoletnik, ki je postal roditelj, če so za to podani važni razlogi (117. člen novega zakona). Ta določba novega zakona omogoča materi in očetu zunaj zakona rojenega otroka, da sama skrbita za koristi svojega otroka itd.

3. Dolžnost preživljanja

Pri preživljanju je omeniti določbo, po kateri lahko zavezanec in upravičenec preživljanja skleneta pred pristojnim organom občinske skupnosti socialnega skrbstva ustrezen dogovor o preživnini. Tak dogovor predstavlja tudi izvršilni naslov (130. člen novega zakona).

Novi zakon ima tudi določbo o obvezni vsakoletni uskladitvi (valorizaciji) preživnine glede na dvig življenjskih stroškov; valorizacijo bo vsako leto opravil pristojni organ občinske skupnosti socialnega skrbstva, tj. pristojni svet, ki bo izdal tudi odločbe o spremembah višine preživnine (132. člen novega zakona).

Dogovor o preživnini in vsakoletna uskladitev preživnine se ureja, čeje to potrebno, pri pristojnem organu občinske skupnosti socialnega skrbstva predvsem v korist otrok, rojenih v zakonski zvezi ali rojenih zunaj zakonske zveze pa tudi v korist zakonca, ki je brez sredstev za preživljanje, razvezanega zakonca, ki je brez sredstev za preživljanje in v korist staršev, katere so dolžni preživljati polnoletni otroci.

4. Posvojitev otrok

Novi republiški zakon pozna samo popolno posvojitev otrok, s katero se posvojenec popolnoma izloči iz rodbine naravnih staršev (kar pomeni, da vse medsebojne pravice posvojenca naravnih staršev in drugih sorodnikov prenehajo — 143. člen novega zakona) in preide povsem v rodbino posvojitelja, v kateri dobi položaj naravnega otroka posvojitelja z vsemi pravicami in dolžnostmi v razmerju do posvojitelja in do njegovih sorodnikov (142. člen novega zakona).

Posvojitelji se vpišejo v rojstno matično knjigo kot posvojenčevi starši; popolne posvojitve tudi ni mogoče razvezati (164. člen novega zakona).

V SR Sloveniji je očitno prevladalo mnenje, da je za bodočega posvojitelja zanimiva edino popolna posvojitev, ker jim ni treba biti v strahu, da se bodo kdaj pojavili naravni starši z zahtevo, naj jim vrnejo otroka.

Po 141. členu zakona je mogoče posvojiti samo otroka, čigar starši so neznani ali že leto dni neznanega prebivališča ali so otroka zapustili ali pa so pred pristojnim organom občinske skupnosti socialnega skrbstva privolili, da dajo otroka v posvojitev.

Posvoji se pa lahko tudi otrok, če so njegovim roditeljem odvzete roditeljske pravice, če so roditelji duševno bolni in trajno nesposobni izraziti svojo voljo in če otrok nima živih staršev.

Svet za varstvo družine občinske skupnosti socialnega skrbstva izda odločbo o popolni posvojitvi otroka.

Novost novega republiškega zakona je tudi v tem, da tujec lahko posvoji otroka, ki je državljan SFRJ, le če ni mogoče najti posvojitelja med državljani SFRJ. Za tako posvojitev dasta soglasje pristojni organ skupnosti socialnega skrbstva SR Slovenije in republiški organ za notranje zadeve.

5. Rejništvo otrok in odraslih oseb

Rejnik je občan, ki sprejme v rejništvo otroka oziroma odraslo osebo. Rejnik lahko postane le moralnopolitično neoporečen občan, ki se ravna po načelih socialističnega humanizma.

Rejnik opravlja rejništvo na podlagi rejniške pogodbe, ki jo sklene s pristojnim organom občinske skupnosti socialnega skrbstva, v kateri se določene dolžnosti rejnika in naloge občinske skupnosti socialnega skrbstva. Tu gre predvsem za vlogo rejnika, ki izvršuje določene naloge, sicer pripadajoča otrokovim staršem v okviru roditeljske pravice, kot npr. nega, varstvo, oskrba, vzgoja, čustvene vezi, zdravje, šolanje, poklicno usposabljanje, zaposlitev ipd.

Z oddajo otroka v rejništvo dolžnosti staršev oziroma skrbnika ne prenehajo.

V rejništvo se lahko dajo tudi otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju kakor tudi odrasle osebe, ki so nujno potrebne oskrbe v rejniški družini.

6. Skrbništvo nad mladoletniki in odraslimi osebami

Na področju rejništva novi republiški zakon v bistvu povzema dosedanje ureditve.

Novo je to, da funkcijo skrbnika lahko prevzema tudi družbeno pravne osebe (npr. organizacije združenega dela), ki potem imenujejo osebo, odgovorno za izvajanje skrbništva (182. člen novega zakona).

Namen skrbništva nad mladoletniki, ki nimajo staršev ali za katere starši ne skrbijo, je, da se s skrbjo, vzgojo in vsestransko oskrbo razvijajo v zdrave in urejene osebnosti, da se usposobijo za samostojno življenje in delo ter razvijajo v delovne in poštene člane socialistične samoupravne skupnosti. Namen skrbništva nad odraslimi osebami pa je varstvo njihovih osebnosti, ki se uresničuje predvsem s celotno oskrbo, zdravljenjem in usposabljanjem za samostojno življenje.

Skrbništvo pa ima tudi namen, da se zavarujejo premoženjske ter druge pravice in koristi vseh oseb (mladoletnih in odraslih), ki so pod skrbništvom.

Dolžnost skrbnika je prostovoljna in častna.

Skrbnik je lahko oseba, ki ima osebne lastnosti in sposobnosti, potrebne za opravljanje dolžnosti skrbnika in poprej privoli, da bo skrbnik.

Skrbnik ne more biti:

- oseba, ki ji je odvzeta roditeljska pravica;
- oseba, ki nima poslovne sposobnosti;
- oseba, katere koristi so v navzkrižju s koristmi varovanca;
- oseba, od katere se glede na njene osebne lastnosti ali razmerja z zavarovancem ali njegovimi starši pričakuje, oziroma ni mogoče pričakovati, da

bo pravilno opravljala skrbniške dolžnosti.

Napačno pa je tako pojmovanje skrbništva, da mora skrbnik imeti varovanca pri sebi v celotni oskrbi. Dolžnost skrbnika je, da je za varovanca ustrezno in vsestransko preskrbljeno.

To so torej najpomembnejše značilnosti, vsebinske novosti in spremembe novega republiškega zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur. l. SRS 15-76 z dne 4. junija 1976), ki je začel veljati 1. januarja 1977.

FRANC LOZINSEK

8. PIONIRSKO TEKMOVANJE ZA MOŠKRIČEVO ZNAČKO

V čast 40-letnice prihoda tovariša TITA na čelo KPJ, 40-letnice KPS, 35-letnice zveze pionirjev Jugoslavije in 85. rojstnega dne tovariša TITA je zveza prijateljev mladine občine Moste-Polje skupaj s pionirskimi odredi pri osnovnih šolah pripravila MOŠKRIČEV TEDEN, ki se bo začel 28. marca in bo zaključen z osrednjim kulturno prireditvijo v petek, 1. aprila 1977 na OŠ ADOLFA JAKHLA v Zalogu.

Pokroviteljstvo nad tekmovanjem je prevzela tiskarna JOŽETA MOŠKRIČA.

Predhodno bodo tekmovanja v pionirskih odredih. Pionirji — učenci 5., 6., 7. in 8. razredov se bodo pomerili v znanju zgodovine, rezultati pa bodo objavljeni na zaključnih prireditvah vseh šol.

Zaključna šolska prireditev bo istočasno praznik krajevne skupnosti.

V kulturnem programu bosta med drugim sodelovali tudi dramatski krožek VI. gimnazije Moste pod vodstvom prof. Helene Potokarjeve in pionirska skupina pod vodstvom Petra Ovsca.

Na vsaki zaključni prireditvi bodo podeljene srebrne značke Jožeta Moškriča vsem pionirjem, ki bodo tekmovali v odredih. Udeleženci pa si bodo lahko ogledali tudi primerno razstavo, ki jo bo pripravila šola v ta namen.

Casovni razpored prireditev v pionirskih odredih osnovnih šol: Ketteja in Murna in Toneta Trtnika — Tomaža — v ponedeljek, 28. marca ob 18.30.

Vide Pregarc in Polje — v torek, 29. marca, ob 18.30 in

Karla Destovnika-Kajuha in Jožeta Moškriča — v sredo, 30. marca, ob 18.30. V Zalogu bo zaključna prireditev v petek 1. aprila. Ob 15. uri bo zaključno tekmovanje za Moškričevo značko, ob 17. uri pa bo kulturni program, objavljeni bodo rezultati in podeljene nagrade.

V kulturnem programu bodo nastopili: Vilma Bukovec, Marjan Benedičič, Rajko Koritnik, dramatski krožek VI. gimnazije Moste pod vodstvom prof. Helene Potokarjeve in pionirji OŠ Adolfa Jakhla iz Zaloga.

Da je občinska zveza prijateljev mladine skupaj s šolami lahko pripravila tako široko organizacijo za izvedbo tekmovanja, gre zahvala tudi neutrudljivemu sodelovanju posameznih članov ZZB, ki so ne samo sestavljali vprašanj in člani ocenjevalne komisije, ampak tudi glavni mentorji naših pionirjev.

V. B.

APRIL
SREDA

RAZLAGAJA OBČINSKE SLUŽBE

PRISPEVEK ZA SPREMEMBO NAMEMBNOSTI KMETIJSKEGA ZEMLJIŠČA

Kaže, da bo tesnejši stik z vami, dragi bralci, le vzpostavljen in da bomo lahko urejali to rubriko po vaših zamislih. Že v naslednji številki Naše skupnosti bomo zato napisali nekaj več o območjih v naši občini, kjer je dovoljena gradnja počitniških hišic, saj to — kot kaže — v zadnjem času zanima večje število naših bralcev. Danes pa nekaj več o prispevku za spremembo namembnosti kmetijskega zemljišča, kar prav gotovo najbolj zanima vse tiste, ki grade bodisi stanovanjske hiše, bodisi samostojno stoječe garaže in končno tudi počitniške hišice. Mnogim ni jasno, zakaj morajo po izdaji lokacijskega dovoljenja in pred izdajo gradbenega dovoljenja plačati ta prispevek, kljub temu, da so zemljišče kupili kot stavbno.

Odlok o prispevku za spremembo namembnosti kmetijskega zemljišča je bil sprejet na podlagi drugega odstavka 55. člena zakona o kmetijskih zemljiščih, in sicer zaradi zagotovitve sredstev za potrebe kmetijske zemljiške skupnosti, zlasti pri izvajanju njenih nalog varstva kmetijskih zemljišč. Kot kmetijska zemljišča se po tem zakonu štejejo kmetijska zemljišča iz 2. člena zakona o kmetijskih zemljiščih, gozdna zemljišča in nezazidana stavbna zemljišča iz 2. člena zakona o razpolaganju z nezazidanimi stavbnimi zemljišči. (Navedena stavbna zemljišča so po tem zakonu vsa tista zemljišča, ki so po urbanističnem ali zazidalnem načrtu namenjena za graditve, pa na njih ni zgrajen noben objekt ali pa je zgrajen pomožni objekt, oziroma so na njem izvršena gradbena dela, ki niso dosegla tretje faze, ter tudi tista zemljišča, ki presegajo zemljišče, namenjeno za normalno uporabo že grajenega objekta.) Če nekdo torej na takšnem zemljišču gradi kakršenkoli objekt, potem se spremeni namembnost kmetijskega zemljišča, na katerem objekt leži, in njegova okolica.

— Šesti člen tega odloka pravi, da občinski upravni organ odmeri ta prispevek na zahtevo zavezanca, le-ti pa največkrat odmere ne zahteva. Ali se torej prispevek kljub temu odmeri?

Res je, toda že naslednji, 7. člen pravi, da se plačilo prispevka odmeri pred izdajo gradbenega dovoljenja in da le-tega brez dokazila o plačanem prispevku upravni organ ne sme izdati.

— Ali zapade plačilu tudi nekdo, čigar hiša stoji že dlje časa, pa jo skuša legalizirati? Da. Če je nekdo zgradil objekt brez lokacijskega dovoljenja, pa mu je to naknadno izdano, prav tako zapade plačilu prispevka. Če pa lokacijskega dovoljenja ne dobi, objekt pa se v zemljiški knjigi vpiše, odmeri prispevek kmetijska zemljiška skupnosti.

— Koliko pa ta prispevek znaša?

— Prispevek se plača v enkratnem znesku od kvadratnega metra površine, in sicer:

- po 10 din od njiv, travnikov, vrtov in trajnih nasadov 1. in 2. katastrskega razreda;
 - po 6 din od njiv, travnikov, vrtov in trajnih nasadov 3. in 4. katastrskega razreda;
 - po 2 din od njiv, travnikov, vrtov in trajnih nasadov od 5. do 8. katastrskega razreda.
- Prispevek v višini 2 din se plača samoupravni vodni skupnosti SRS ne glede na boniteto in kulturo od kvadratnega metra zemljišča. Ob spremembi namembnosti kmetijskega zemljišča v gramoznico ali peskokop je prispevek petkratnik. Če pa na takšnem zemljišču gradijo bolnišnice, šole, vrtce ali gre za organizirano stanovanjsko gradnjo ali za kmetijske proizvodne objekte, znaša prispevek po 0,50 dinarja na kvadratni meter, če gre za zemljišče od 5. do 8. katastrskega razreda.

— Nekateri imajo sorazmerno velike parcele in prav gotovo z gradnjo enega objekta kmetijsko zemljišče svoje namembnosti v celoti ne izgubi. Kako se prispevek obračuna v takem primeru?

Določi se funkcionalno zemljišče in se odmeri samo tisti del, ki dejansko izgubi, oziroma spremeni svojo namembnost. Najčesteje je to 500 kvadratnih metrov, lahko pa tudi manj, če je to moč ugotoviti iz posestnega lista.